

ŽIVOT SE VOLI

Nije to bilo kao nekad.
Kad se znalo.
Kad je svest rumena kruška.

Voz jednolično ugiba šine i zvoni na vratima prostiranja sa zgrčenim u glavu nekog vagona, izbledelim paketom, posutim prašinom staza i usputnih sudara. Možda je to čovek! Recimo da jeste. Baš on.

Možda i ja.
Nešto oštro kao minerska burgija rije u okno zamagljenih vijuga. On sebe ne oseća - a postoji.

Bolesni?
Ne!
Smrt?
Možda.

Šta je to? Ako je to smrt, ona je svesna, ali bez refleksa na sve oko sebe. Čovek je u bunilu. A ipak kao da spava. Pobuna protiv samoga sebe. Ono malo, što još postoji, hoće da se ovekoveči i da saopšti samome sebi parabolu životnih htenja i ostvarenja.

— Neću... kad budem...
Ja... zašto... Razbiću okno... i... oboje...

— Smiri se. Još malo. I sreća tebi i meni. Još samo malo. U suton stići će zora. Ozdravićeš. Lekari su dobri. Pokriću te. Hladno je!

Dva smirena muška oka umivala su, topao bariton zamirisao je kao puni mehuri svilene sapunice, dve ruke su rapavim dlanovima pružale utočište. I žulj na početku prsta osenio je laki drhtaj znoja, hladnog i sumornog, koji je ovenčavao naborano, crno čelo iznad uvučenih duboko u ram kostiju izbledelih zenica koje su ukočeno lutale za šiljastim, običnim nosom sa skr- tim kesicama iscedjene kože po rubovima. Koža obraza kao razapeto platno od jabučica od sitnih, ništavnih vilica uramljivala je usta kao raspuklu šljivu, koja ovako pomodrela i po krajevima popucala, samo tiho zovu nemir da se poigra na sprženom mesu neiskazanih toplina i nedorečenih strepnji.

Jak trzaj. Zvižduk. Para lokomotive. Glasovi. Nečujni glasovi koji grme. Stigli su.

Vojnik je ispružio ruke i dohvatio sa poda čebe sa nečim što još uvek sem lica nije bilo vidljivo. Sad se i to octrlalo.

Nije bilo kao nekad.
Kad se znalo.
Kad je svest rumena kruška.

Smanjilo se i okoščatilo telo. Iz iznošenih cipela tu i tamo bljesne freska plavih žilica na prozračnoj belini noge. Ruke — dve napuš- tene krme, mlataraju za izgubljenim vodjom koji još samo može da ih privoli zemljinoj težji i pustiti da iz rukava prodre u svet šaka

jada sa noktima porubljenim crnim sekretom bola.

Sirena je lomila asfalt. I prepreka nije bilo. I kola sa krtom još uvek crvenim na belo podlozi — što tumači nadu — naglo su se zautavila a opet meko kao pitomi zečji okršaj. I grube vojničke ruke zamenilo je uzglavlje nežnosti i brige belih sterilnih mantila i nabujala srce ljubavlju.

Život se voli.
I kad je tudj.

Uvek je drogocen.
Na snežno belom čaršavu između gvozdrenih rešetki života i smrti, siromašan je bio zakrčljao očaj želje na treperavoj pokožici čiji je još jedini zadatak bio da drži kosti na okupu. I oko te prozirne vreće kostiju, koja je ipak bila čovek običan, jednostavan, i naš, zadržala se zavesa bele nade u mantilima sa gipkim prstima volje i snage.

Nešto se od ruke dodaje. Vrača se. šapat koji kruži je tiši od sebe, ali dovoljan da sve shvati. Šta to kruži po prstima? Šta se to vraća? Život ili samo pokušaj? I tako satima. A onda umor.

Umor je jak.
Jači od čoveka.

Ko ne oseća umor, oseća li život?

Čovek sa iglama u veni u koga teče krv iz slične ruke koja još uvek postoji, čovek sa novokainom u arteriji, stručno ispražnjene utrobe i sa raspetim trapezom grudnog koša — ne oseća umor. Hoće li ga osetititi?

Sve mere i naponi lekara ostali su uzaludni. Upornost čutanja i nesalomljiva metalna zavesa na očima pacijenta bila je jača od upornosti transfuzija i blokada. Po telu su počele da se opisuju crne mrlje neizvesnosti.

Mantili su se smenjivali a on je ostajao isti.
I u sebi isti. Ono što niko nije usepo da otkrije, u njemu se kovitalo i napušten od svoga „ja“, živo je raspravljao između sebe.

U svojoj noći video je jasno tu drugu noć. Bilo je i zvezda za trenutak. I mesec se cerio. Ili je možda samo poigravao bez smeha. Prolazio je vraćajući se u karaulu pored usamljene kućice. Bela je. I noću još belja. Kao znamen. Kroz prozor kao kroz tminu prodirao je neiskren zrak petrolejke. Raskinut zid na uglu, ispod oluka, rasipao je jak žene. Osvrnuo se. Nešto je pozivalo. Podigao se na prste i oči su probile okno a staklo je zazvečalo ropcem. Nad kolevkom žena je bespomoćno plela suze i jak sa blagim prelivom spleljenih pramenova kose za znoj čela i obraza. Kreš- čendo — zeleni plač deteta.

Zakucao je na sivo tkanje daske. Odgovora nije bilo.

Pružio je ruku i razjedena brava je popustila, a vrata škripom pritisnula pauka u prorezu. Ušao je. Prišao. Zaneleo. U kolevcj je nešto rumeno plavilo. Žena bez osvrta, naviknuto i u ritmu srčanih stezanja i opuštanja lelujala je kolevku kao nasukanu barku.

— Šta je malome? — okrenuo se da vidi ko je progovorio. To je bio on sam.

Žena je ćutala.
— Jeste li zvali lekara?

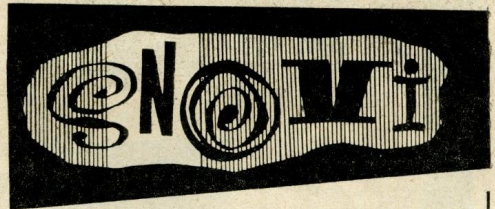
Na to se ona pokrene delićem marame. Procedi.
— Daleko. I noć. A ujutro je kasno. Bog dao, bog uzeo.

U njemu antiteza: čovek je stvorio, čovek će sačuvati.

— Idem ja po lekara.
— Nemoj, vojniče, neće stići na vreme.

— Uvek je na vreme kad se pokuša.

Utone u crno meso noći. Do lekara je daleko. Ako se ide mostom. Okolo je. Rekom je bliže. Sneg je pevušim pod nogama, nakvašenim i utrnulim. Čovek je spretan. Zna da pliva. Sve se može svladiti. I zaplivaio je. Onako u odelu. Manje je hladno. Ništa se tada ne oseća. Nekom pomoći — to osećanje je toplije od smrznutog cerekanja meseca. I preplivao je. I pregazio. I lekara digao na noge. I ceđio usput skoro sledjen šinjel. I grejao ruke na plamenu ponosa. Na savեսnoj dužnosti. I sa lekarem prepešao most. I vodio ga za ruku kroz smetove i zasu- te prolaze glicistim srebrom zime. I ušima razbijao fijuk razbesnelog severca. I stigli su. I zora s njima. Napolju dan. U sobi opet mrak. Ne skidajući sa sebe orošenu uniformu i neisc- djenu pomagao je. Šaputao je i dodavao — kao sad oko njega. — I pomogao. Stvarno. Plač je prestao. Dete je uvijeno u nevini osmeh oživelih usnica načelo svoju gugutavu azbuku. Žena je rasčešljala kose i prosula ih uz polju- bac na ruke lekara. I nje- gove ruke. I lekar je žurno otišao. On je još dodao vatri, skuvao čaj otupelaj majci i vratio joj osećanje vere u čoveka i sručio se u provaliju gustog mraka derući dlanove o rapavo stenje minimalnog spasenja i pod svojim neznatnim, a ipak ljudskim telom, osenio je samo neravnu koru zemlje, koja je ili pod ili krov, zavrtelo se u krug i zviždukom svesti izbacio se i potonuo. Sećanje je postalo skraćivanje svoga dna i maglovit pejšaž nečeg novog, tek doživljenog i ne-

Poljska

MIRON BJALOŠEVSKI

OD ZEMLJE NE ODRASTI

*Uveče
vraćam se
ukočenom
prozračenom,
uveče
vraćam se
lunetom,
podozrećam
veštačko hladno dete zvezda
samoga sebe,
zveče mi
staklene cevčice disanja
od povezanosti sa
pro — stranstvima —
stvorenoga
prestvorenoga
sakrij me
pred tuđim majkama
moja majko od nogu,
moja zvezdo.*

AUTOPORTRE U VIDOKRUGU

*U po dana
u punom zraku
ide mali
daljina mu se
lomi u krugu
— hoda njome
po kraju prozračnom
— hoda po suncu udaljenosti*

*Opio sam se porporcijama
duva kroz mene nebo,
moja mala ustreljala prisutnost
i povest jednog velikog šuma —
— toliko dosada slomljenih epoha
udaljavanja.*

*Ošamućuju me preokreti:
zelenilo raspršeno u ptavi tok,
siva sagledanja beline,
i — što je žuto — sve više postaje mrasavo.*

*Podrili su me:
pogrešne crte,
granice približavanja
prolaženja
pojasi zemlje
što su se u naletu spuštali na mene.*

*Kako sam mogao
da se ne prevrtnem
od sebe — do kose — licem
u vazduh prema sebi
u pejzaž prepunjen tavanicom dna
u izvučeni ispod nogu
vrh neba?!*

MIRON BJALOŠEVSKI, rođen 1922 godine u Varšavi. Izdao samo jednu zbirku pesama „Obrti reči“ (1956). Napisao takođe jednu dramu „Krstiški pohod“ (1956). Rukovodilac je jednog eksperimentalnog pozorišta u Varšavi, u svom pozorištu radi takođe i kao glumac. U književnosti se javio tek pre godinu dana, i to kao zrelo pesnik. Pripada grupi poljskih modernista.

poezija

TADEUŠ KUBJAK

UZALUD ZAGLEDA

Preklinjem vas, ne govorite,
ne govorite joj o tom
da je na daljnjem otoku, ko jutara zvezda,
iz krila zemlje crnog ko dno pakla
izronila glava devojke
lepa,
kao oblak sjajna.
Kao da je po drugi put izišla iz morske pene,
iz svetla, iz vazduha,
s neba — ne ispod zemlje.

Zaboga, ne govorite,
ne govorite joj o tom.
Ona već deset godina dužih od večnosti
najsitomašnjeg andjela
čeka da joj se kćerka kući vrati,
uzalud čeka u gradiću na Wisli
između crkve kamene bez zvona
i sinagoge drvene ko gusle bez struna,
u gradiću pozlaćenom suncima suncokreta,
s krunom od ruža na brdu.

Uzalud zagleda na zemlji i na nebu.
Ne odaziva se njenom glasu
srce života i vremena.

Ah, molim vas ne govorite,
ne govorite joj o tom
da je u gradu Strakuzi
o kome zna koliko i o mesecu
u zelenoj senci „španjolskoga vrta“
u vrelome bljesku sredozemnog sunca
posle dve tisuće
godina
izvadjena na svetlo dana
glava devojke kamene,
glava Venus Anadiomene
ili one što izranja.
Ona što je izišla iz njena krila
na svetlo dana, kao cvet posle bure,
neće izroniti iz pene sunčanog mora
između bisernih školjki,
zlatnih koprena riba.

Mržnja našega doba
u bljesku crnoga sunca
ostavlja samo prah
na četiri strane sveta.

Ah ne raspršajte u njenom potamnelom srcu
taj oblak rumeni
što ima slatka usta i azurne oči
jer majčino je da čeka.
Ne palite u njoj po drugi put
to rumeno telo
što je otišlo iz tamnih
čeljusti peći, iz zemlje
na krilima ognja
u crnoj kruni dima.

Mada se ne odaziva na njen glas
srce zemlje i neba,
srce života i vremena,
u njoj nije umrlo svetlo nade.
Hođa zaslepljena njime.

Majka prepuna bola,
luda među ženskinjama,
kojoj je plod života
progutao oganj peći,
oganj pakla na zemlji.

Preveo s poljskog: Petar VUJIČIĆ

TADEUŠ KUBJAK, rođen u Varšavi 1924
godine, jedan od najplodnijih savremenih poljskih pes-
nika. Izdao deset zbirki pesama, najvažnije „Balade i
pesme“ (1950), „Izabrane pesme“ (1954), „Prsten“
(1956). Dobitnik je nagrade Saveza poljskih pisaca, za
poeziju, 1951 godine.

proverenog. Više ništa nije
znao.

— Ko je doveo bolesnika?
— zapitala su dva konkav-
na stakla na očima nauke.

— Mislite, možda, ko ga
je doneo? — pitanjem je
zvučao odgovor nabranog
istraživanja nečeg što ne
daje znake prisustva.

— Da.
— Jedan vojnik.
— Gde je on?
— Otišao je.
— Je li imao nalaz?
— Ne.

— Da li je rekao njego-
vo ime?

— Ime? Ne.
— Znači čak ne znamo
ni kako se zove.

Ni osnovno se ne zna.
Ime bolesti je uvek zguž-
vana tajna ganglija. A čove-
kovo ime retko je zagonet-
ka. A sad i ono.

— Ima li nade? — prese-
kao je vazduh i iščekivanje
trbuh dostojanstva i samo-
uverenja.

— Jako malo, družo dok-
tore.

I bela zavesa je otvorila
prozor na sebi, trbuh je
utonuo u njega i sad se sa-
mo čuo glas.

— Ko je on?
— Običan čovek.
— Da li baš običan? —
javio se plavi glas.

— Zar ne?
— Možda običan po tome
što je čovek. Ali mu se ni
ime ne zna.

Tišina. I mir. I dah. I
šapat. I san bez jutra.

I opet dodavanje. I opet
se nešto vraća. I vlažno
platno ledja. I znoj na ug-
lovima obrva pravi jezero
pa se slapom prospe na
obraz i klizne na podbrad-
ak. A neki mlaz zaluta do
uglova usana. I tu se za
tren zadržati dok nervozna
ruka smirenog htenja ne u-
pije znoj i oslobodi dah.
Opet sve uzalud. Čovek je
ležao još uvek za sebe u
sebi. Nepomičan i svečan.

— Kako da upišem po-
datke? — zacvrkutao je svi-
leni glas nežnosti.

— Bez imena. Sve osta-
lo znate. I bez nalaza. Na-
javite rentgen.

I olovka je zapevala po
hartiji. Pevala je izgubljeno
kao kitajska pentatonika. I
obeležuje vremena. Datum.
Tu je glas pomagao grafitu:
— Dvadesetprvi mart. Pro-
leće! Dan proleća. A sneg
na sve strane. Zemlja je
promenila utabanu stazu svo-
ga okreta i prti nov put
kroz vasionu. Dvadesetprvi
mart.

— Pokreće se! — alarmira
uzburkani eho glasnica.

Čitav napor, trideset i dva
časa neprekidne borbe u
ime života krunisan je bla-
gim podrhtavanjem pomod-
relih usana posutih pepelom
pene.

— Pokušava nešto da
kaže.

Iščekivanje je preraslo ti-
šinu. Čekalo se kao otkro-
venje.

Usne su zaigrale poslednji
valcer. Besmrtni. Jezik u

VALERIJ BRJUSOV

ODLOMCI

San je uvek stvarnost, realna činjenica za
onoga koji sanja. Fikcija umetnikova postaje stvarnost
kada uđe u svesi čitalaca, gledalaca, slušalaca.
„Don Kihot“ je realno uticao na život, jedne odu-
ševjavajući plemenitošću svoga lika, druge opomi-
njući na karikaturnost svojih podviga. Prošavši
kroz svest miliona, Don Kihot nije manje realan od
Napoleona. Zato su u pravu usrdni vođiči koji tu-
ristima na ostrvu Ibi pokazuju tamiću gde je bio
zatvoren grof Monte Kristo.

Govoriti „jednostavno“ i govoriti „razum-
ljivo“ — nisu sinonimi. Za laika „nerazumljivo“
može da bude i ono što je rečeno vrlo jednostavno...
Da bi ono što je napisano bilo jednostavno, pišeća
je stvar; da bi napisano bilo razumljivo, treba čita-
lac da ga dostigne. Malarme nije pisao jednostavno,
ali za one koji mu poznaju način pisanja — njego-
vi soneti potpuno su razumljivi. Vredni li učiti da bi
se shvatio određeni pisac — stvar je izbora.

Istorija poezije je (između ostalog) isto-
rija postepenog usavršavanja sredstava poezije. Kao
što savremeni čovek ima mnogo moćnija oruđa za
borbu sa prirodom nego li prvobitni ljudi, tako i
savremeni pesnik raspolaže savršenijim sredstvima
nego li pesnik ranijih epoha. Možda su se pesnici
Grčke, Rima i Srednjeg veka nametale iste one te-
me koje su liričari XIX veka razradili, ali i rani-
jim stolicima nije poezija posedovala sredstva da u
reči pretoči ove teme. I sada ima važnih umetničkih
problema koji se još ne mogu rešiti, ne zbog nedos-
tataka dara kod pojedinih pesnika, nego zbog odsus-
tva odgovarajućih sredstava poetske tehnike. Antič-
ki pesnik je mogao osećati isto ono što izraženo u
Geteovim stihovima: „Nad svim vrhovima je mir...“,
ali kako je mogao da izrazi ovo raspoloženje kada
je jedino sredstvo lirike bilo otelotvorenje snage u
liku olimpijskih bogova?

Kritičari vole da sude o ličnosti liričara
po njegovim stihovima. Ako pesnik govori „ja“, kri-
tičari pripisuju rečeno samom pesniku. Nepomirljive
protivrečnosti u koje, sa te tačke gledišta upadaju
pesnici, malo zbunjuju kritičare. Oni se trude da ih
objasne „slučajnostima raspoloženja“. Ali u svakoj
lirskoj pesmi kod pravog pesnika novo je „ja“. Liri-
čar u svojim ostvarenjima govori raznim glasovima,
u ime raznih ličnosti. Lirika je skoro isto to što je
i drama, i kao što je nepravedno Sepsitru pripisivati
osećanja Magbeta, isto tako je pogrešno zaključivati
o simpatijama i pogledima Baljmontovim na osnovu
te i te njegove pesme. Individualnost pesnikova og-
ledala se u proseidima njegova stvaralaštva, u nje-
govim omiljenim likovima, metaforama, metrici i ri-
mama, a ne može se izvoditi direktno iz osećanja
i misli koje on izražava u svojim stihovima. Samo
pesnik — pedant može iznaći protivrečnosti, sa-
mo onaj koji ne „stvara“ nego pravi svoje stihove
biće u njima trajno veran jednim i istim pogledima.

Preveo: Dejan POZANNOVIĆ

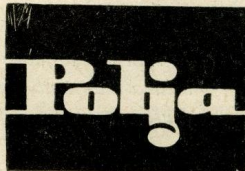
plamenu volje udarao je
odzvanjajući o zidove zuba
i nepca.

— Mmmmm... — ječalo
je iz daljine — mmm... mart
— otkinulo se.
Čuo je.

— Vojnik... Mmmiloš...
Mart... Mart... Martović...
— i još mnogo je hteo, ali
je desni sastav usana nad-
igrao levi. Grč. I okorelo
meso govora zaustavilo se.
Oči su neumorno, bez zlat-
nog veza kapa, zagledane u
luster koji se blago ljulja.
I pobledele. I utonule. Više
nema dve noći u potamne-
noj izbi misli. Samo jedna.
Večita. Ovoga puta bilo je
kasno i kad se pokušalo.

— Zapišite: Miloš Mitro-
vić... Rentgen izostavite.
Sve je jasno.

Ime je postalo istorija a
čovek se odronio.

MESEČNIK ZA KULTURU I
UMETNOST | GODINA III 1987
BROJ 4 — (19) ODGOVORNI U-
REDNIK: FLORIKA ŠTEFAN
/UREDNIC: DEJAN POZNA-
NOVIĆ, DRAŠKO REDJEP,
IVAN HOROVIC I FLORIKA
ŠTEFAN; ESTETSKO - TEH-
NIČKA OPREMA: IVAN HO-
ROVIC; VINJETA: BOGDANKA
POZANNOVIĆ; LIST IZDAJE
„PROGRES“, NOVI SAD,
MAKSIMA GORKOG BROJ 20
TEKUĆI RACUN KOD NA-
RODNE BANKE 800-T-514,
BROJ TELEFONA 35-59
SLOG I ŠTAMPA: ŠTAMPA-
RIJA „ZVEZDA“, VRBAS
REDAKCIJA I ADMINISTRACIJA: NOVI SAD,
MAKSIMA GORKOG BROJ 20
CENA PRIMERKU 20.— DIN.
GOD. PRETPLATA 300.— DIN.